

Υπόθεση C-436/21

Αίτηση προδικαστικής αποφάσεως

Ημερομηνία καταθέσεως:

15 Ιουλίου 2021

Αιτούν δικαστήριο:

Bundesgerichtshof (Γερμανία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

22 Ιουνίου 2021

Ενάγουσα και αναιρεσείουσα:

flightright GmbH

Εναγομένη και αναιρεσίβλητη:

American Airlines, Inc.

BUNDESGERICHTSHOF

ΔΙΑΤΑΞΗ

[παραλειπόμενα]

επί της διαφοράς

flightright GmbH, [παραλειπόμενα]

[παραλειπόμενα] Potsdam,

ενάγουσας και αναιρεσείουσας,

[παραλειπόμενα]

κατά

American Airlines Inc., [παραλειπόμενα] Fort Worth, Texas (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής),

εναγόμενης και αναιρεσίβλητης

[παραλειπόμενα]

Κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 18ης Μαΐου 2021 [παραλειπόμενα] [σύνθεση του δικαστικού σχηματισμού], το X. τμήμα αστικών υποθέσεων του Bundesgerichtshof (Ανωτάτου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου, Γερμανία):

διέταξε τα εξής:

Αναστέλλει την διαδικασία.

Υποβάλλει στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης σύμφωνα με το άρθρο 267 ΣΛΕΕ τα ακόλουθα ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 261/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Φεβρουαρίου 2004, για τη θέσπιση κοινών κανόνων αποζημίωσης των επιβατών αεροπορικών μεταφορών και παροχής βοήθειας σε αυτούς σε περίπτωση άρνησης επιβίβασης και ματαίωσης ή μεγάλης καθυστέρησης της πτήσης και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 295/91 (ΕΕ L 46 σ. 1 επ.) και της συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ελβετικής Συνομοσπονδίας σχετικά με τις αεροπορικές μεταφορές της 21ης Ιουνίου 1999 (ΕΕ 2002 L 114 σ. 73):

1. Μπορεί να γίνει λόγος για πτήσεις με άμεση ανταπόκριση κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο η', του κανονισμού, όταν ταξιδιωτικό πρακτορείο συνδυάζει επιμέρους πτήσεις διαφορετικών αερομεταφορέων σε ενιαίο αεροπορικό ταξίδι, χρεώνει στον επιβάτη συνολική τιμή για αυτό και εκδίδει ενιαίο ηλεκτρονικό εισιτήριο, ή πρέπει να υφίσταται επιπλέον ιδιαίτερη έννομη σχέση μεταξύ των πραγματικών αερομεταφορέων;
2. Στην περίπτωση που πρέπει να υφίσταται ιδιαίτερη έννομη σχέση μεταξύ των πραγματικών αερομεταφορέων:

Αρκεί αν, σε κράτηση όπως αυτή που περιγράφεται στο πρώτο ερώτημα, συνδυάζονται δύο διαδοχικές επιμέρους πτήσεις που πρόκειται να εκτελεσθούν από τον ίδιο αερομεταφορέα;

3. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο δεύτερο ερώτημα:

Έχει το άρθρο 2 της Συμφωνίας και η αναφορά στον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 261/2004, η οποία προστέθηκε στο παράρτημά της με την απόφαση 1/2006 της επιτροπής κοινοτικών αεροπορικών μεταφορών/Ελβετίας της [18ης Οκτωβρίου 2006] (ΕΕ 2006, L 298 σ. 23), την έννοια ότι ο εν λόγω κανονισμός έχει εφαρμογή και στους επιβάτες που επιβιβάζονται σε πτήση προς τρίτη χώρα σε αερολιμένες ευρισκόμενους στο έδαφος της Ελβετίας;

Σκεπτικό:

- 1 I. Η ενάγουσα αξιώνει καταβολή αποζημιώσεως βάσει δικαιώματος που της εκχωρήθηκε, δυνάμει του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 261/2004 (στο εξής: κανονισμός ή κανονισμός για τα δικαιώματα των επιβατών αεροπορικών μεταφορών).
- 2 Η εκχωρήτρια πραγματοποίησε, μέσω ταξιδιωτικού πρακτορείου, κράτηση πτήσεως για τις 25 Ιουλίου 2018 με την αεροπορική εταιρία Swiss, από Στουτγάρδη προς Ζυρίχη, και πτήσεων με την εναγομένη από Ζυρίχη προς Φιλαδέλφεια και από Φιλαδέλφεια προς Κάνσας Σίτι. Η πρώτη και η δεύτερη πτήση πραγματοποιήθηκαν σύμφωνα με τον προγραμματισμό. Στο τελευταία αυτό τμήμα της αεροπορικής μεταφοράς, η πτήση καθυστέρησε. Η εκχωρήτρια αφίχθη στο Κάνσας Σίτι με καθυστέρηση μεγαλύτερη των τεσσάρων ωρών. Με την αγωγή της, η ενάγουσα ζήτησε αποζημίωση ύψους 600 ευρώ.
- 3 Το Amtsgericht (ειρηνοδικείο) απέρριψε την αγωγή. Η έφεση της ενάγουσας δεν ευδοκίμησε. Με την αίτηση αναιρέσεως, η άσκηση της οποίας επιτράπη από το εφετείο, η αναιρεσείουσα εμμένει στο αγωγικό αίτημα που είχε υποβάλει πρωτοδίκως. Η εναγομένη ζητεί την απόρριψη του ένδικου μέσου.
- 4 II. Το δευτεροβάθμιο δικαστήριο έκρινε ότι η εναγομένη δεν ήταν υποχρεωμένη να καταβάλει αποζημίωση.
- 5 Ο κανονισμός για τα δικαιώματα των επιβατών αεροπορικών μεταφορών εφαρμόζεται, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όταν επιβάτης επιβιβάζεται σε πτήση σε αερολιμένα ευρισκόμενο στο έδαφος κράτους μέλους. Σύμφωνα με το προσκομισθέν τιμολόγιο του ταξιδιωτικού πρακτορείου, συνδυάστηκαν, εν προκειμένω, επιμέρους πτήσεις εκτελούμενες από διάφορες αεροπορικές εταιρίες προκειμένου ο επιβάτης να αφιχθεί στον επιθυμητό τελικό προορισμό. Κατά την άποψη του επιβάτη, πρόκειται για ενιαία κράτηση. Δεν είναι δυνατόν να υφίσταται διαφορά αναλόγως του αν αυτός έκανε κράτηση για το αεροπορικό ταξίδι του προς τον επιλεγμένο από αυτόν τελικό προορισμό απευθείας από τον αερομεταφορέα ή μέσω ταξιδιωτικού πρακτορείου.
- 6 Η εναγομένη δεν είναι, ωστόσο, ο πραγματικός αερομεταφορέας που εκτελεί πτήση η οποία αναχωρεί από το έδαφος κράτους μέλους. Από κανένα στοιχείο δεν προκύπτει ότι η εναγομένη δεσμεύθηκε συμβατικώς έναντι της εκχωρήτριας να πραγματοποιήσει τη μεταφορά από τη Στουτγάρδη στο Κάνσας Σίτι. Ούτε προκύπτει ότι η εναγομένη ανέλαβε τη μεταφορά στο πλαίσιο συμφωνίας πτήσεων με κοινό κωδικό. Κάθε αερομεταφορέας πραγματοποίησε τις επιμέρους πτήσεις με δική του ευθύνη. Επομένως, η εναγομένη ήταν υποχρεωμένη να εκτελέσει μόνον τις δύο πτήσεις της μεταφοράς από τη Ζυρίχη στο Κάνσας Σίτι μέσω Φιλαδέλφειας.
- 7 III. Η απόφαση επί της αιτήσεως αναιρέσεως εξαρτάται από την ερμηνεία των άρθρων 2, 3 και 7 του κανονισμού για τα δικαιώματα των επιβατών αεροπορικών μεταφορών και, ενδεχομένως, από την ερμηνεία της Συμφωνίας μεταξύ της

Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ελβετικής Συνομοσπονδίας σχετικά με τις αεροπορικές μεταφορές (στο εξής: Συμφωνία).

- 8 1. Ο κανονισμός για τα δικαιώματα των επιβατών αεροπορικών μεταφορών εφαρμόζεται, δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', στους επιβάτες που αναχωρούν από αερολιμένα στο έδαφος κράτους μέλους.
- 9 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης προκύπτει ότι η εφαρμογή του κανονισμού για τα δικαιώματα των επιβατών αεροπορικών μεταφορών στην περίπτωση αεροπορικής μεταφοράς που περιλαμβάνει περισσότερες πτήσεις με ανταπόκριση πρέπει να εκτιμάται με γνώμονα το αρχικό σημείο αναχωρήσεως και τον τελικό προορισμό, εφόσον η αεροπορική μεταφορά πρέπει να θεωρηθεί ως μια ενότητα (ΔΕΕ, απόφαση της 31ης Μαΐου 2018 – C-537/17, [παραλειπόμενα], σκέψεις 25 επ. – Wegener κατά Royal Air Maroc· απόφαση της 11ης Ιουλίου 2019 – C-502/18, [παραλειπόμενα] σκέψη 16 – České aerolinie· διάταξη της 12ης Νοεμβρίου 2020 – C-367/20, [παραλειπόμενα] σκέψη 19 – KLM).
- 10 Επομένως, ο κανονισμός για τα δικαιώματα των επιβατών αεροπορικών μεταφορών έχει εφαρμογή στην περίπτωση της διαφοράς της κύριας δίκης μόνον αν οι τρεις πτήσεις για τις οποίες έκανε κράτηση η εκχωρήτρια πρέπει να θεωρηθούν ως ενιαία αεροπορική μεταφορά ή, τουλάχιστον, όταν οι δύο πτήσεις που εκτελέστηκαν από την εναγομένη αποτελούν μία ενότητα και το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού έχει εφαρμογή και στην περίπτωση αναχωρήσεως της πτήσεως από την Ελβετία.
- 11 2. Το ζήτημα αν πτήσεις πρέπει να θεωρηθούν ως ενότητα ασκεί επιρροή και στο ζήτημα εναντίον ποιου μπορεί να στραφεί ο επιβάτης για την καταβολή της οφειλόμενης αποζημιώσεως σε περίπτωση καθυστερημένης αφίξεως στον τελικό προορισμό κατά τρεις ή περισσότερες ώρες.
- 12 Συναφώς, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι κάθε πραγματικός αερομεταφορέας, ο οποίος εκτελεί τουλάχιστον μία εκ των επιμέρους πτήσεων που θεωρούνται ως ενότητα, οφείλει αποζημιώσει, ανεξαρτήτως του αν η πτήση που ο ίδιος εκτέλεσε προκάλεσε ή όχι τη μεγάλη καθυστέρηση του επιβάτη κατά την άφιξη στον τελικό προορισμό του (ΔΕΕ, απόφαση της 11ης Ιουλίου 2019 – C-502/18, [παραλειπόμενα] σκέψεις 20-26 – České aerolinie· διάταξη της 12ης Νοεμβρίου 2020 – C-367/20, [παραλειπόμενα] σκέψεις 28 επ. – KLM).
- 13 Τελικός προορισμός είναι, κατά τον επίσης κρίσιμο συναφώς ορισμό του άρθρου 2, στοιχείο η', του εν λόγω κανονισμού, ο προορισμός που αναγράφεται στο εισιτήριο το οποίο προσκομίζεται κατά τον έλεγχο εισιτηρίων ή, στην περίπτωση πτήσεων με ανταπόκριση, ο προορισμός της τελευταίας πτήσεως (ΔΕΕ, απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2013 – C-11/11, [παραλειπόμενα] σκέψη 34 – Folkerts).
- 14 3. Ως πτήσεις με ανταπόκριση νοούνται, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, δύο ή περισσότερες πτήσεις που αποτελούν ενιαίο σύνολο για τους σκοπούς του

δικαιώματος αποζημιώσεως που προβλέπει ο κανονισμός για τα δικαιώματα των επιβατών αεροπορικών μεταφορών.

- 15 Τέτοιο ενιαίο σύνολο υφίσταται όταν δύο ή περισσότερες πτήσεις αποτέλεσαν αντικείμενο ενιαίας κρατήσεως. Συναφώς, δεν έχει σημασία αν οι επιμέρους πτήσεις πραγματοποιούνται με το ίδιο ή με διαφορετικά αεροσκάφη (ΔΕΕ, απόφαση της 11ης Ιουλίου 2019 – C-502/18, [παραλειπόμενα] σκέψεις 16 και 27 – České aerolinie· διάταξη της 30ης Απριλίου 2020 – C-939/19, [παραλειπόμενα] σκέψη 18· διάταξη της 12ης Νοεμβρίου 2020 – C-367/20, [παραλειπόμενα] σκέψεις 19 και 29 – KLM). Τούτο ισχύει ακόμη και αν μόνον ο τόπος αναχωρήσεως βρίσκεται στο έδαφος κράτους μέλους, αλλά ο τόπος ενδιάμεσης προσγειώσεως και ο τελικός προορισμός βρίσκονται στο έδαφος τρίτου κράτους (ΔΕΕ, απόφαση της 31ης Μαΐου 2018 – C-537/17, [παραλειπόμενα] σκέψεις 19 επ. – Wegener κατά Royal Air Maroc).
- 16 4. Κατά το άρθρο 2, στοιχείο ζ', του κανονισμού αυτού, κράτηση υφίσταται όταν ο επιβάτης έχει στη κατοχή του παραστατικό το οποίο αποδεικνύει ότι η κράτηση έχει γίνει δεκτή και καταγραφεί από τον αερομεταφορέα ή τον ταξιδιωτικό πράκτορα. Το τελευταίο μπορεί να αποδεικνύεται, μεταξύ άλλων, με εισιτήριο, κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο στ', του κανονισμού, το οποίο έχει εκδοθεί ή εγκριθεί από τον αερομεταφορέα ή τον εξουσιοδοτημένο πράκτορά του.
- 17 Σε περίπτωση αμφισβητήσεως, κανείς από τους δύο πραγματικούς αερομεταφορείς δεν θεωρείται ότι εξέδωσε ο ίδιος εισιτήριο, αλλά μόνον το ταξιδιωτικό πρακτορείο στο οποίο πραγματοποιήθηκε η κράτηση.
- 18 Το ταξιδιωτικό πρακτορείο εξέδωσε τιμολόγιο που αφορούσε «εντολή πρακτορείας», στο οποίο αναγραφόταν ενιαία «τιμή συμμετοχής» για τις επίμαχες, εν προκειμένω, πτήσεις καθώς και για την πτήση επιστροφής από το Κάνσας Σίτι στη Στουτγάρδη μέσω Σικάγο και Χίθροου. Από το τιμολόγιο αυτό προκύπτει επίσης ότι το ταξιδιωτικό πρακτορείο εξέδωσε για τις πτήσεις ενιαίο ηλεκτρονικό εισιτήριο, του οποίου ο αριθμός, ο οποίος συμπληρώθηκε εν μέρει με πρόσθετα αριθμητικά στοιχεία, αναγράφεται επίσης στις κάρτες επιβίβασης για τις τρεις επίμαχες, εν προκειμένω, πτήσεις.
- 19 5. Επομένως, το ζήτημα που τίθεται είναι αν υπάρχει ενιαία κράτηση, στο πλαίσιο της οποίας συνδυάζονται ως σύνολο μία πτήση με άλλη ή περισσότερες πτήσεις με ανταπόκριση, όταν ταξιδιωτικό πρακτορείο συνδυάζει επιμέρους πτήσεις διαφορετικών αερομεταφορέων σε ένα αεροπορικό ταξίδι, χρεώνει τον επιβάτη συνολική τιμή γι' αυτό και εκδίδει ενιαίο ηλεκτρονικό εισιτήριο ή αν, επιπλέον, απαιτείται ιδιαίτερη έννομη σχέση μεταξύ των πραγματικών αερομεταφορέων.
- 20 α) Κατά πάγια πλέον νομολογία του Δικαστηρίου, σύμβαση χαρακτηριζόμενη από επιβεβαιωμένη ενιαία κράτηση για το σύνολο του ταξιδιού δημιουργεί υποχρέωση του αερομεταφορέα να μεταφέρει τον επιβάτη από τον τόπο αναχωρήσεως στον τελικό προορισμό.

- 21 Το ίδιο ισχύει όταν ο πραγματικός αερομεταφορέας δεν είναι αντισυμβαλλόμενος των οικείων επιβατών και απλώς αναλαμβάνει τη μεταφορά με πτήση η οποία δεν καταλήγει στον τελικό προορισμό (ΔΕΕ, απόφαση της 7ης Μαρτίου 2017 – C-274/16, [παραλειπόμενα] σκέψεις 71 επ. – Air Nostrum· διάταξη της 13ης Φεβρουαρίου 2020 – C-606/19, [παραλειπόμενα] σκέψη 29 – Iberia). Δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 5, δεύτερη περίοδος, του κανονισμού για τα δικαιώματα των επιβατών αεροπορικών μεταφορών πρέπει να θεωρηθεί ότι ο πραγματικός αερομεταφορέας, ο οποίος δεν έχει συμβατική σχέση με τον επιβάτη, οφείλει να εκπληρώσει υποχρεώσεις δυνάμει του κανονισμού αυτού στο όνομα του προσώπου που συνήψε τη σύμβαση με τον επιβάτη αυτόν.
- 22 β) Κατά την εκτίμηση του δικάζοντος τμήματος, έχει διευκρινιστεί με τη νομολογία του Δικαστηρίου ότι έγκυρη κράτηση μπορεί επίσης να πραγματοποιείται από τρίτους οι οποίοι τελούν σε άμεση ή έμμεση συμβατική σχέση με έναν από τους πραγματικούς αερομεταφορείς και από τους οποίους έχουν λάβει άδεια να δέχονται κρατήσεις και να εκδίδουν αεροπορικά εισιτήρια.
- 23 Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο εφάρμοσε την αρχή κατά την οποία αεροπορική μεταφορά η οποία περιλαμβάνει μία ή περισσότερες πτήσεις με ανταπόκριση, για την οποία πραγματοποιήθηκε ενιαία κράτηση, αποτελεί ενιαίο σύνολο όσον αφορά το δικαίωμα αποζημιώσεως των επιβατών που προβλέπει ο κανονισμός για τα δικαιώματα των επιβατών αεροπορικών μεταφορών, συμπεριλαμβανομένης της περιπτώσεως κατά την οποία η κράτηση πραγματοποιήθηκε μέσω ταξιδιωτικού πράκτορα (ΔΕΕ, απόφαση της 30ης Απριλίου 2020 – C-191/19, [παραλειπόμενα] σκέψη 10 – Air Nostrum). Επιπλέον, έκρινε ότι, σε περίπτωση ματαιώσεως, ο αερομεταφορέας υποχρεούται κατ' αρχήν να επιστρέψει το σύνολο του τιμήματος που κατέβαλε ο επιβάτης, ακόμη και αν η κράτηση πραγματοποιήθηκε μέσω εξουσιοδοτημένου πράκτορα και το τίμημα περιλαμβάνει προμήθεια για τον πράκτορα, εκτός αν η προμήθεια καθορίστηκε εν αγνοία του αερομεταφορέα (ΔΕΕ, απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2018 – C-601/17, [παραλειπόμενα] σκέψεις 16-19 – Harms).
- 24 Κατά το δικάζον τμήμα, τούτο είναι σύμφωνο με τον προμνησθέντα κανόνα του άρθρου 2, στοιχείο στ', του κανονισμού, κατά τον οποίον η απαιτούμενη έγκριση μεταφοράς μπορεί να έχει δοθεί όχι μόνον από τον αερομεταφορέα, αλλά και από τον εξουσιοδοτημένο πράκτορά του, και με το άρθρο 2, στοιχείο ζ', του κανονισμού, κατά το οποίο αρκεί η κράτηση να έχει γίνει δεκτή και καταγραφεί από ταξιδιωτικό πράκτορα.
- 25 γ) Αντιθέτως, κατά την άποψη του δικάζοντος τμήματος, δεν έχει αποσαφηνισθεί πλήρως αν, στην περίπτωση κρατήσεως με την οποία ταξιδιωτικό πρακτορείο ή άλλος εξουσιοδοτημένος προς τούτο τρίτος συνδυάζει πολλές επιμέρους πτήσεις που εκτελούνται από διαφορετικούς αερομεταφορείς πρέπει επιπλέον να υφίσταται ιδιαίτερη έννομη σχέση μεταξύ των αερομεταφορέων αυτών.

- 26 αα) Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, στο πλαίσιο πτήσεως με ανταπόκριση, ο αερομεταφορέας που πραγματοποίησε την πρώτη επιμέρους πτήση δεν μπορεί να επικαλεστεί την πλημμελή εκτέλεση μεταγενέστερης επιμέρους πτήσεως από άλλον αερομεταφορέα (απόφαση της 11ης Ιουλίου 2019 – C-502/18, [παραλειπόμενα] σκέψεις 27 επ. – České aerolinie). Αντιστρόφως, αερομεταφορέας που πραγματοποίησε την τελευταία επιμέρους πτήση δεν μπορεί να επικαλεστεί, υπέρ αυτού, την πλημμελή εκτέλεση προηγούμενης πτήσεως την οποία εκτέλεσε άλλος αερομεταφορέας (ΔΕΕ, διάταξη της 12ης Νοεμβρίου 2020 – C-367/20, [παραλειπόμενα] σκέψεις 29 επ. – KLM).
- 27 Οι αποφάσεις αυτές του Δικαστηρίου στηρίζονται, κατά την ερμηνεία του δικάζοντος τμήματος, στην παραδοχή ότι υφίσταται τουλάχιστον ένα πρόσωπο το οποίο ανέλαβε συμβατικώς υποχρέωση έναντι του επιβάτη να τον μεταφέρει από τον τόπο αναχωρήσεως της πρώτης πτήσεως στον τόπο προορισμού της τελευταίας πτήσεως και πρέπει, επομένως, να θεωρηθεί, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 5, δεύτερη περίοδος, του κανονισμού, ότι κάθε πραγματικός αερομεταφορέας εκπληρώνει υποχρεώσεις δυνάμει του εν λόγω κανονισμού επ' ονόματι του προσώπου αυτού.
- 28 Σε αμφότερες τις περιπτώσεις στις οποίες το Δικαστήριο δέχθηκε την ύπαρξη ευθύνης λόγω διαταράξεων στο πλαίσιο επιμέρους πτήσεως που εκτελείται από άλλη εταιρία, η κράτηση είχε πραγματοποιηθεί στον αερομεταφορέα κατά του οποίου στρεφόταν ο επιβάτης. Επιπλέον, οι εμπλεκόμενοι αερομεταφορείς συνδέονταν μεταξύ τους με συμφωνία πτήσεων με κοινό κωδικό (ΔΕΕ, απόφαση της 11ης Ιουλίου 2019 – C-502/18, [παραλειπόμενα] σκέψεις 8, 29 – České aerolinie· διάταξη της 12ης Νοεμβρίου 2020 – C-367/20, [παραλειπόμενα] σκέψη 10 – KLM).
- 29 ββ) Στην υπό κρίση περίπτωση, ο μόνος προφανής σύνδεσμος μεταξύ των δύο πραγματικών αερομεταφορέων έγκειται στο ότι παρέχουν τη δυνατότητα σε τρίτους να ενεργούν ως διαμεσολαβητές και να εκδίδουν εισιτήρια με τα οποία συνδυάζουν επιμέρους πτήσεις.
- 30 Στην περίπτωση αυτή δεν μπορεί, κατά την ερμηνεία του δικάζοντος τμήματος, να συναχθεί αναμφισβήτητη απάντηση βάσει της νομολογίας του Δικαστηρίου.
- 31 (1) Κατά το δικάζον τμήμα, η εφαρμογή της αρχής που καθιερώνει το άρθρο 3, παράγραφος 5, δεύτερη περίοδος, του κανονισμού προϋποθέτει ότι οι πραγματικοί αερομεταφορείς δηλώνουν με την κράτηση ότι αναλαμβάνουν από κοινού τη μεταφορά από τον τόπο αναχωρήσεως της πρώτης επιμέρους πτήσεως στον τόπο προορισμού της τελευταίας επιμέρους πτήσεως.
- 32 Η παραδοχή αυτή δικαιολογείται, κατά την προμνησθείσα νομολογία του Δικαστηρίου, όταν ένας από τους εμπλεκόμενους αερομεταφορείς λαμβάνει ή επιβεβαιώνει μια τέτοια κράτηση και έχει συνάψει συμφωνία πτήσεων με κοινό κωδικό με τους λοιπούς πραγματικούς αερομεταφορείς. Κατά το δικάζον τμήμα, παρόμοιες καταστάσεις υφίστανται όταν οι εμπλεκόμενες αεροπορικές εταιρίες

μετέχουν σε συμμαχία η οποία διαφημίζει σε δυνητικούς πελάτες τη στενή συνεργασία μεταξύ τους ή όταν οι εμπλεκόμενοι αερομεταφορείς συνδέονται μεταξύ τους βάσει του δικαίου των επιχειρήσεων, για παράδειγμα ως μητρική και θυγατρική εταιρία.

- 33 (2) Βεβαίως, κατά το δικάζον τμήμα, φαίνεται λογικό και πειστικό το επιχείρημα ότι υπάρχει σύμπραξη μεταξύ διαφόρων αεροπορικών εταιριών ικανή να στοιχειοθετήσει ενιαία κράτηση ήδη εκ του γεγονότος ότι οι εν λόγω τρίτοι παρέχουν τη δυνατότητα συνδυασμού των προσφερόμενων από αυτούς πτήσεων με τις πτήσεις άλλων εταιριών. Το συμπέρασμα ότι, πέραν αυτού, δεν είναι αναγκαίο να υπάρχει ιδιαίτερη έννομη σχέση μεταξύ των πραγματικών αερομεταφορέων δεν φαίνεται να προκύπτει αναμφίβολα βάσει της υφιστάμενης νομολογίας.
- 34 Όσον αφορά την αξίωση επιστροφής του αντιτίμου του εισιτηρίου μετά από ματαίωση της πτήσεως, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι οι πράξεις ενός διαμεσολαβητή πρέπει να καταλογίζονται στον αερομεταφορέα, εκτός αν αυτές τελέστηκαν εν αγνοία του (ΔΕΕ, απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2018 – C-601/17, [παραλειπόμενα] σκέψεις 16 επ. – Harms). Από τα ανωτέρω δεν προκύπτει, κατά το δικάζον τμήμα, σαφής απάντηση στο ερώτημα ποιες είναι οι έννομες συνέπειες σε περίπτωση που διαμεσολαβητής πραγματοποιήσει ενιαία κράτηση για περισσότερους του ενός αερομεταφορείς.
- 35 Με άλλη απόφαση, το Δικαστήριο εφάρμοσε την αρχή ότι αερομεταφορέας, ο οποίος δεν έχει συμβατική σχέση με τον επιβάτη, εκπληρώνει, σε περίπτωση αμφιβολίας, υποχρεώσεις τις οποίες ανέλαβε εκουσίως έναντι του αντισυμβαλλομένου του επιβάτη, χωρίς να διευκρινίζει λεπτομερώς το πρόσωπο που πραγματοποίησε και επιβεβαίωσε την κράτηση (ΔΕΕ, διάταξη της 13ης Φεβρουαρίου 2020 – C-606/19, [παραλειπόμενα] σκέψη 8 – Iberia). Από τα ανωτέρω δεν μπορεί, κατά το δικάζον τμήμα, να συναχθεί με βεβαιότητα ότι αρκεί η κράτηση μέσω ταξιδιωτικού πρακτορείου ή άλλου εξουσιοδοτημένου προς τούτο τρίτου. Δεν μπορεί να αποκλειστεί ότι, στην υπόθεση της κύριας δίκης επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση αυτή, η κράτηση είχε επιβεβαιωθεί από έναν από τους πραγματικούς αερομεταφορείς και ότι τούτο δεν μνημονεύθηκε στην εν λόγω απόφαση για τον λόγο και μόνον ότι το σημείο αυτό δεν δημιουργούσε δυσκολίες.
- 36 6. Το δικάζον τμήμα τείνει προ της άποψη ότι η κράτηση με ενιαία τιμή και η έκδοση ενιαίου αεροπορικού εισιτηρίου για όλες τις επιμέρους πτήσεις αρκούν για να θεωρηθεί ότι τηρούνται οι αρχές που υπομνήσθηκαν ανωτέρω περί ενιαίας κρατήσεως. Επομένως, στην υπό κρίση υπόθεση, η εναγομένη θα όφειλε να καταβάλει τη ζητούμενη αποζημίωση, δεδομένου ότι είχε δεσμευθεί έναντι της εκχωρήτριας να την μεταφέρει από τη Στουτγάρδη στο Κάνσας Σίτι.
- 37 α) Όπως έχει ήδη επισημάνει το δικάζον τμήμα σε προγενέστερη απόφαση (BGH, διάταξη της 19ης Ιουλίου 2016 -X ZR 138/15, [παραλειπόμενα] σκέψη 34), από το άρθρο 2, στοιχείο στ', του κανονισμού προκύπτει ότι μπορεί να

αναγνωριστεί σε επιβάτη πτήσεως δικαίωμα αποζημιώσεως κατά του πραγματικού αερομεταφορέα, έστω και αν αυτός δεν εμπλεκόταν μεν στην συγκεκριμένη κράτηση και την επιβεβαίωσή της, πλην όμως παρέσχε σε πράκτορα ή σε ταξιδιωτικό πρακτορείο τη δυνατότητα να κάνει δεκτές και να επιβεβαιώνει τέτοιες κρατήσεις. Στις περιπτώσεις αυτές, η επιβεβαίωση της κρατήσεως από τον πράκτορα ή το ταξιδιωτικό πρακτορείο πρέπει να καταλογιστεί στην αεροπορική εταιρία ως δική της δήλωση βουλήσεως.

- 38 β) Κατά το δικάζον τμήμα, υπέρ της ερμηνείας αυτή συνηγορεί το επίπεδο προστασίας που επιβάλλει ο κανονισμός για τα δικαιώματα των επιβατών αεροπορικών μεταφορών και η συναφής νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- 39 Οι αιτιολογικές σκέψεις 1 έως 4 του κανονισμού για τα δικαιώματα των επιβατών αεροπορικών μεταφορών καθορίζουν τον στόχο της διασφάλισης υψηλού επιπέδου προστασίας των επιβατών αεροπορικών μεταφορών και τη συνεκτίμηση των απαιτήσεων που συνδέονται με την προστασία των καταναλωτών. Το Δικαστήριο συνήγαγε εξ αυτού την αρχή κατά την οποία οι διατάξεις του κανονισμού που απονέμουν δικαιώματα στους επιβάτες πρέπει να ερμηνεύονται διασταλτικώς (βλ., συναφώς, ΔΕΕ [απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2009 – C-402/07 και C-432/07 –] [παραλειπόμενα] σκέψη 45 – Sturgeon), ενώ οι όροι που περιέχονται σε διάταξη η οποία συνιστά εξαίρεση από αρχή ή, ειδικότερα, από κανόνες του δικαίου της Ένωσης που αποσκοπούν στην προστασία των καταναλωτών πρέπει, κατ' αρχήν, να ερμηνεύονται στενά (βλ., συναφώς, ΔΕΕ, απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 2008 – C-549/07, [παραλειπόμενα] σκέψη 17 – Wallentin-Hermann).
- 40 γ) Η αναγνώριση δικαιώματος αποζημιώσεως είναι επίσης σύμφωνη με την πτυχή της ευθύνης για τις υποχρεώσεις παροχής υπηρεσιών που αναλήφθηκαν με την επιβεβαίωση κρατήσεως θέσεων, την οποία υπογράμμισε το Δικαστήριο (BGH, [διάταξη της 19ης Ιουλίου 2016 – X ZR 138/15,] [παραλειπόμενα] σκέψεις 38 επ.).
- 41 Για την περίπτωση που αεροπορική εταιρία, στην οποία έγινε κράτηση δύο διαδοχικών πτήσεων, αρνείται την επιβίβαση στη δεύτερη πτήση με την αιτιολογία ότι ο επιβάτης δεν μπορεί πλέον να προλάβει την πτήση αυτή λόγω καθυστέρησης της πρώτης πτήσεως, το Δικαστήριο δέχθηκε ότι θεμελιώνεται δικαίωμα αποζημιώσεως. Συναφώς, έκρινε καθοριστικό το γεγονός ότι το δικαίωμα αποσκοπεί στην αντιστάθμιση των δυσχερειών που προκαλεί η μη αναστρέψιμη απώλεια χρόνου τριών ή περισσότερων ωρών και ότι ο πραγματικός αερομεταφορέας πρέπει να ευθύνεται εν πάση περιπτώσει για την ταλαιπωρία αυτή, εφόσον αποδεικνύεται ότι ευθύνεται για την καθυστέρηση της πρώτης πτήσεως που εκτελείται από τον ίδιο είτε ότι κακώς εκτίμησε ότι οι οικείοι επιβάτες δεν θα προσέρχονταν εγκαίρως για επιβίβαση στην επόμενη πτήση, είτε ότι προέβη στην πώληση εισιτηρίων για διαδοχικές πτήσεις για τις οποίες ο χρόνος που είχαν στη διάθεσή τους οι επιβάτες προκειμένου να επιβιβαστούν

στην επόμενη πτήση ήταν ανεπαρκής (ΔΕΕ, απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2012 – C-321/11, [παραλειπόμενα] σκέψη 34 – Rodríguez Cachafeiro).

- 42 Από την άποψη του επιβάτη στην προστασία του οποίου αποβλέπει το δικαίωμα αποζημιώσεως, ανάλογη κατάσταση υφίσταται όταν ο αερομεταφορέας δεν έχει εκδώσει ή εγκρίνει ο ίδιος τα εισιτήρια για διαδοχικές πτήσεις, έχει όμως παράσχει στον πράκτορα τη δυνατότητα να εκδίδει τα εν λόγω εισιτήρια και να συνδυάζει εν προκειμένω πτήσεις εκτελούμενες εκ μέρους διαφόρων αερομεταφορέων.
- 43 δ) Τούτο δεν ισχύει μόνο στην περίπτωση κατά την οποία οι επιμέρους πτήσεις πραγματοποιούνται από αερομεταφορείς, οι οποίοι έχουν συνάψει συμφωνία πτήσεων με κοινό κωδικό (βλ., προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Tanchen της 6ης Ιουνίου 2018 – C-186/17[,], σκέψη 41) ή έχουν άλλη έννομη σχέση μεταξύ τους.
- 44 Όπως εκτέθηκε ανωτέρω, η έγκριση που απαιτεί το άρθρο 2, στοιχείο στ', του κανονισμού μπορεί να παρέχεται όχι μόνον από τον αερομεταφορέα, αλλά και από διαμεσολαβητή που έχει εξουσιοδοτηθεί από αυτόν. Όταν ο διαμεσολαβητής αυτός ενεργεί για λογαριασμό πλειόνων παρόχων εν γνώσει του αερομεταφορέα και παρέχει, συναφώς, ενιαία κράτηση αεροπορικών μεταφορών που αποτελούνται από πλείονες επιμέρους πτήσεις με διάφορους αερομεταφορείς, φαίνεται λογικό να προστατευθεί η εμπιστοσύνη του επιβάτη στο γεγονός ότι κάθε εταιρία είναι υπεύθυνη όχι μόνο για τη μεταφορά με την επιμέρους πτήση που εκτελεί, αλλά και για τη μεταφορά από το σημείο αναχωρήσεως στον τελικό προορισμό του αποτελούμενου από επιμέρους πτήσεις ταξιδιού.
- 45 IV. Στην περίπτωση που ο συνδυασμός των επιμέρους πτήσεων από το ταξιδιωτικό πρακτορείο δεν επαρκεί για τη συνένωση επιμέρους πτήσεων με διαφορετικούς αερομεταφορείς, η επίλυση της διαφοράς εξαρτάται από το αν τουλάχιστον δύο από τις επιμέρους πτήσεις που εκτέλεσε η εναγομένη πρέπει να θεωρηθούν ως ενιαίο σύνολο και αν αρκεί, για την εφαρμογή του κανονισμού, το ότι ο τύπος αναχωρήσεως του συνδυασμού αυτού πτήσεων βρίσκεται στην Ελβετία.
- 46 1. Όσον αφορά τις δύο επιμέρους πτήσεις από τη Ζυρίχη στο Κάνσας Σίτι μέσω Φιλαδέλφειας, το επαρκές συνδετικό στοιχείο στην υπό κρίση υπόθεση απορρέει, κατά το δικάζον τμήμα, ήδη από το γεγονός ότι οι δύο πτήσεις έπρεπε να εκτελεστούν από την εναγομένη και από το ότι η τελευταία επέτρεψε στο ταξιδιωτικό πρακτορείο να πραγματοποιήσει τέτοιες συνδυασμένες κρατήσεις. Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα ζητείται να διευκρινιστεί αν η ερμηνεία αυτή είναι ορθή.
- 47 2. Η αεροπορική μεταφορά που αποτελούνταν από το συνδυασμό των δύο αυτών πτήσεων δεν είχε τον τύπο αναχωρήσεως στο έδαφος κράτους μέλους. Για τον λόγο αυτόν τίθεται, ενδεχομένως, το περαιτέρω ερώτημα αν ο κανονισμός για

τους επιβάτες έχει εφαρμογή ακόμη και όταν η πρώτη πτήση του επιβάτη ξεκινά στο έδαφος της Ελβετίας.

- 48 α) Δυνάμει του άρθρου 2 της Συμφωνίας, οι κανόνες του παραρτήματός της εφαρμόζονται στον βαθμό που αφορούν αερομεταφορές ή ζητήματα που συνδέονται άμεσα με τις αερομεταφορές, όπως παρατίθενται στο παράρτημα αυτής.
- 49 Μεταξύ των διατάξεων αυτών περιλαμβάνεται, κατά το σημείο 7 του παραρτήματος, ο κανονισμός για τα δικαιώματα των επιβατών αεροπορικών μεταφορών. Η αναφορά αυτή προστέθηκε με την απόφαση αριθ. 1/2006 (ΕΕ 2006 L 298 σ. 23) της συσταθείσας δυνάμει του άρθρου 21 της Συμφωνίας επιτροπής αεροπορικών μεταφορών, η οποία εξουσιοδοτείται, δυνάμει του άρθρου 23, παράγραφος 4, της Συμφωνίας, να τροποποιεί το παράρτημα αναφορικά με τυχόν νέα νομοθεσία.
- 50 Κατά τη δεύτερη περίπτωση της εισαγωγής στο παράρτημα, η αναφορά στα κράτη μέλη της Ένωσης, για τους σκοπούς της Συμφωνίας, η οποία περιλαμβάνεται στις πράξεις που απαριθμούνται, πρέπει να νοείται ως παραπομπή και στην Ελβετία.
- 51 β) Το δικάζον τμήμα υποστήριξε με προγενέστερη απόφαση (BGH, διάταξη της 9ης Απριλίου 2013 – X ZR 105/12, [παραλείπόμενα] σκέψη 22), την άποψη ότι, δυνάμει των διατάξεων αυτών, οι πτήσεις από το έδαφος της Ελβετίας με προορισμό τρίτη χώρα εμπίπτουν επίσης στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού (βλ. επίσης LG Korneuburg, απόφαση της 15ης Ιουλίου 2014, 21R 106/14g). Η εκτίμηση αυτή ουδόλως μεταβλήθηκε.
- 52 Όπως επισήμανε το δικάζον τμήμα στην απόφαση αυτή, μια τέτοια ερμηνεία θα ήταν σύμφωνη όχι μόνο με το γράμμα της Συμφωνίας, αλλά και με τον σκοπό που εξαγγέλλεται στο προοίμιό της, τουτέστιν να εναρμονιστούν οι κανόνες για τις αεροπορικές μεταφορές στο εσωτερικό της Ευρώπης, περιλαμβανομένου του εδάφους της Ελβετίας.
- 53 Στο πλαίσιο αυτό, οι αεροπορικές εταιρίες έχουν το δικαίωμα και την υποχρέωση να δραστηριοποιούνται στην Ελβετία υπό τους ίδιους όρους με αυτούς που ισχύουν για τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι μεν καταναλωτές και πελάτες των αερομεταφορέων πρέπει να απολαμβάνουν το ίδιο επίπεδο ποιότητας στην Ελβετία και, συνεπώς, να δύνανται να προβάλλουν έναντι των εταιριών αυτών στην Ελβετία τα ίδια δικαιώματα όπως αυτά που έχουν στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι δε αερομεταφορείς πρέπει να υπόκεινται στους ίδιους όρους ανταγωνισμού.
- 54 Επομένως, τυχόν εφαρμογή του κανονισμού για τα δικαιώματα των επιβατών αεροπορικών μεταφορών μόνο σε επιβάτες, οι οποίοι αναχωρούν από το έδαφος της Ελβετίας με πτήση που έχει προορισμό αερολιμένα στο έδαφος κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, δύσκολα θα συμβιβαζόταν με τον προαναφερθέντα σκοπό. Τούτο διότι, κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο

α', του κανονισμού, αυτός εφαρμόζεται επίσης στους επιβάτες που αναχωρούν από αερολιμένα της Ευρωπαϊκής Ένωσης με προορισμό τρίτο κράτος.

- 55 γ) Αντιθέτως, το Zivilgericht Basel-Stadt (δικαστήριο αστικών υποθέσεων του καντονιού της πόλης της Βασιλείας) υποστήριξε την άποψη ότι ο κανονισμός για τα δικαιώματα των επιβατών αεροπορικών μεταφορών εφαρμόζεται στους επιβάτες που επιβιβάζονται σε πτήση στην Ελβετία μόνον εφόσον ο προορισμός τους βρίσκεται σε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Zivilgericht Basel-Stadt, απόφαση της 11ης Μαρτίου 2011 [παραλειπόμενα]· απόφαση της 20ης Ιουνίου 2011, [παραλειπόμενα]· απόφαση της 15ης Μαΐου 2012 [παραλειπόμενα]).
- 56 Για τον λόγο αυτόν, το δικάζον τμήμα έχει ήδη υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο.
- 57 δ) Η ως άνω ιστορική βάση δεν έχει μεταβληθεί.
- 58 Όπως προκύπτει, το Schweizer Bundesgericht (Ελβετικό Ομοσπονδιακό Ανώτατο Δικαστήριο) δεν έχει ακόμη αποφανθεί επί του ζητήματος αυτού [παραλειπόμενα] [παραπομπή στην εθνική βιβλιογραφία]. Το Δικαστήριο δεν μπόρεσε να απαντήσει στο προηγούμενο αίτημα του τμήματος, διότι η διαδικασία αυτή περατώθηκε με άλλον τρόπο.

[παραλειπόμενα] [ονόματα των δικαστών που μετέσχον στην έκδοση της απόφασης]

Προηγούμενοι βαθμοί δικαιοδοσίας:

Amtsgericht Nürtingen (ειρηνοδικείο του Nürtingen), απόφαση της 14.03.2019 – 12 C 96/19 -

Landgericht Stuttgart (πρωτοδικείο Στουτγάρδης), απόφαση της 12.12.2019 – 5 S 93/19 -